

Geert Wilders is niet van de Tea Party

Trouw, 21 May 2011

Giles Scott-Smith

Bijzonder hoogleraar Transatlantische Diplomatieke Geschiedenis aan de
Universiteit Leiden

Overal in westerse samenlevingen wint het populisme aan populariteit. Maar er zijn meer verschillen dan overeenkomsten tussen de Europese en Amerikaanse variant.

Het succes van de populistische bewegingen in de Verenigde Staten, Nederland, Zweden en Finland het afgelopen jaar wekt de indruk dat er gemeenschappelijke zorgen en kwesties aan ten grondslag liggen. Hoe verhouden het Amerikaanse en Europese populisme zich tot elkaar?

Over een aantal zaken zijn populisten in Noord-Amerika en Europa het eens. Ze delen hun afkeer van elites, van het politieke bedrijf gerund door het establishment en van leiders die het contact met 'het volk' kwijt zijn. Ze delen een weerzin tegen de kosmopolitische ideeën van die – meestal sociaal-democratische – elite, die ze wegzetten als cultuurrelativisme, een bedreiging van de 'echte' waarden van de eigen samenleving. Ze willen de grenzen sluiten en eisen een immigratiestop om zo de nationale identiteit te beschermen. Ze delen ook aanspraak op de 'christelijke beschaving' (niet de 'joods-christelijke' vanwege de antisemitische tendensen in sommige uithoeken van het Europese populisme) en de overtuiging dat er meer law-and-order nodig is om de burger te beschermen tegen criminaliteit. En ze delen de 'retoriek van geweld'; verbale agressie die het politieke debat binnendringt en slechts één stap verwijderd lijkt van het gebruik van fysiek geweld. De vizieren waarmee Sarah Palin op haar

website politieke tegenstanders markeerde, leken in eerste instantie misschien een baldadige kwajongensstreek, maar nadat Jarad Loughner afgevaardigde Gabrielle Giffords neerschoot en zes omstanders doodde zag dat er ineens heel anders uit (en verwijderde Palin ze heel snel van haar website).

Hier tegenover staan een aantal kwesties waarin de Amerikanen wezenlijk van de Europeanen (en Canadezen) verschillen. Voor Amerikanen is de grondwet een bijna heilig document dat de rechten van de burger beschermt tegen een almaar oprukkende overheid. Voor veel Europeanen is de nationale grondwet slechts een obscuur document of zelfs een obstakel bij het verwezenlijken van populistische eisen. Zie de aanval van Geert Wilders op artikel 1 van de Nederlandse grondwet.

Qua organisatie is de Tea Party min of meer een samenraapsel van lokale initiatieven zonder specifieke leider, maar bijeengehouden door een gezamenlijke afkeer van 'de overheid' en 'de elite in Washington DC'. Hoewel de meeste aanhangers van de Tea Party door-en-door Republikein zijn, vormen ze ook een bedreiging voor de bestaande hiërarchische structuren binnen die partij. Sinds vorig jaar is er een Tea Party Caucus op Capitol Hill waar 64 Republikeinse congresleden zich bij hebben aangesloten. In tegenstelling tot de losse verbanden in de VS hebben de Europese populistische politieke bewegingen opgezet die zich met succes voordoen als partijen om zo het ongenoegen te kanaliseren en om te zetten in macht. .

Het derde onderscheid is de 'wij-zij' mentaliteit van 'het volk tegen de vreemdeling'. De culturele focus van de Europese populistische bewegingen op zowel immigratie als de islam bedreigt de rechten van minderheden en zet ze apart als tweederangs burgers. Behalve bij de 'birthers', de extremisten die ontkennen dat President Obama een Amerikaan is, ligt de nadruk in de VS veel meer op het belang van individuele burgerlijke vrijheden dan op etnische afkomst. Het

Europese populisme komt veelal voort uit identiteitspolitieke kwesties terwijl het Amerikaanse populisme meer wordt gemotiveerd door een idee.

De kwestie van de invloed die de overheid op het leven van de burger heeft is het belangrijkste thema bij Amerikaanse populistten. De Tea Party reageerde vol afschuw op de poging van Obama om de federale overheid meer controle te geven op Wall Street. Ze zag het als weer een voorbeeld (na de gezondheidszorg) van de greep die de overheid tracht te krijgen op de vrije markt. De Europese populistische bewegingen steunen juist sociaal-economische maatregelen die kwetsbaren beschermen. Hun afkeer geldt de grote financiële instellingen, één van de redenen waarom ze zo fel tegen de Euro zijn.

De laatste kwestie waarin de Verenigde Staten verschillen van Europa is het buitenlands beleid. De Tea Party is verenigd rond de vaste overtuiging dat de VS uniek, superieur en altijd de nummer één in de wereld zullen zijn. Dit zorgt enerzijds voor de isolationistische wens om zich terug te trekken van het wereldtoneel, zich te willen onttrekken aan internationale wetgeving en het doel los te laten om democratie te verspreiden. Daarentegen betekent dit ook het gebruik van overweldigende militaire macht als de natie wordt bedreigd.

Hiertegenover staan de nationalistische populistten in Europa die zich afzetten tegen de ontwikkeling van de EU tot een supranationale macht, waarmee ze de individuele landen blootstellen aan hun zwakke positie op het wereldtoneel.

Daarbuiten denken Europese populistten heel verschillend over buitenlandbeleid.

Eén ding hebben Amerikaanse en Europese populistten gemeen: beide ontkennen dat de invloed van het Westen op het wereldtoneel afneemt in een snel veranderende wereld.